

האם ישראל ורוסיה במסלול עימות בזירה הסורית?

יורי קוגן

אפריל 2018

התקיפה האווירית האחרונה כנגד בסיס חיל האוויר הסורי T-4 אינה מהווה חידוש. תקיפות ישראליות בסוריה, כאלו שישראל נטלה אחריות עליהן וכאלה שיוחסו לישראל ע"י מקורות זרים, כמו האחרונה, כבר התקיימו בעבר. חלקן כווננו כנגד תשתיות צבאיות איראניות בסוריה בעוד שרובן יועדו לפגוע במאמץ האיראני לחמש את חיזבאללה בנשק מפר-איון. מאז התבססותם של כוחות רוסים בסוריה, נאלצה ישראל להכניס משתנה נוסף למשוואת חישוביה האסטרטגיים והטקטיים בזירה הסורית – הימנעות מפגיעה בכוחות הרוסיים בסוריה.

רוסיה נקטה עד כה במדיניות של "עצימת עין" לפחות ברמה הפומבית, מהאפשרות שישראל אחראית לתקיפה כזו או אחרת בסוריה והסתפקה בקריאה לכל הצדדים המעורבים, מבלי לנקוב בשמם, לנקוט באיפוק מרבי למניעת הדרדרות.

התקיפה של ה-9 באפריל 2018, גרמה לרוסיה לשנות ממנהגה. דוברי משרד ההגנה הרוסי צוטטו, בשעות הבוקר, אומרים כי, התקיפה כנגד בסיס חיל האוויר הסורי T-4, בוצעה על-ידי שני מטוסי F-15 של חיל האוויר הישראלי, ששיגרו 8 טילים מהמרחב האווירי של לבנון לעבר המטרה. בהמשך לפרסום זה, בשעות אחר הצהריים המאוחרות, מסר דובר הנשיאות הרוסית, פסקוב, כי ישראל לא עדכנה את רוסיה מראש על התקיפה הצפויה.

מעבר להתבטאויות אלו לא נקטו דוברים רוסים רשמיים בלשון שלילית, מאשימה או ביקורתית כלפי ישראל במפורש. שר החוץ לברוב, בכיר הדוברים, גם הוא נקט בלשון עמומה בהתייחסו לגורמים "שהזמינו עצמם לסוריה, בטענה שהם נלחמים בדאע"ש" ובהמשך דבריו התייחס ל"ארה"ב וחברות הקואליציה שלה.

ההתייחסותם של כלי התקשורת הרוסים, לרבות הרשמיים, כלפי ישראל וחלקה באירוע הייתה שלילית יותר, מאשר של הדוברים הרשמיים. פרשנים בתקשורת הרוסית קשרו את ישראל למהלך אמריקאי, שמטרתו לפגוע בסוריה כחלק ממהלך אנטי-רוסי רחב. חלקם אף טענו כי מיד לאחר התקיפה הישראלית תקפו כוחות קרקע של דאע"ש את בסיס T-40 תוך בניית טיעון לגבי תיאום בין ארה"ב-ישראל-דאע"ש בפעילותם המשותפת נגד המשטר הלגיטימי בסוריה. טיעון זה קושר את ישראל, במרומז לכל הפחות, למהלך האנטי-רוסי הגלובאלי המנוהל לטענת רוסיה ע"י ארה"ב.

בהקשר זה יש להזכיר גם את אירוע הרעלתם של סרגיי סקריפל ובתו בבריטניה, הטלת האשמה על רוסיה וגירוש נרחב של דיפלומטים רוסים על-ידי 28 ממדינות המערב וממטה נאט"ו. מהלך זה תואר ברוסיה, גם הוא, כמהלך אנטי-רוסי.

הודעת משרד ההגנה הרוסי, ויותר ממנה, דבריו של פסקוב מעוררים שאלה באשר לסיבות בגינן בחרה רוסיה הרשמית לשנות הפעם ממנהגה ולנקוב בישראל כאחראית לתקיפה. ייתכן והתשובה נעוצה בסדרת הודעות טוויטר משעות הבוקר המוקדמות של ה-9 לאפריל, שעות ספורות לאחר התקיפה. בהודעות אלה טען עיתונאי האינטרנט והבלוגר האיראני Babak Taghvaei כי חיילים רוסים המשרתים בבסיס T-4 התפנו מהמקום זמן קצר טרם התקיפה, לאחר שרוסיה עודכנה בדבר

התקיפה ע"י ישראל אך נמנעה מלעדכן בכך את איראן. על-פי Taghvaae הדבר עורר טענות כלפי רוסיה מצד איראן והאשמות כי היא משתפת פעולה עם ישראל. נראה כי אמירות מסוג זה עלולות להטות את הכף עבור רוסיה, שניסתה מחד לבסס את מעמדה במזרח התיכון, באמצעות חיזוק יחסיה עם איראן, טורקיה וסוריה ומאידך לקיים מערכת יחסים חיובית עם ישראל, תוך התרת "מרחב פעולה" ישראלי בסוריה, על חשבון יחסיה עם איראן ושאיפותיה של האחרונה לבכורה אזורית. עדות להטיית כף זו, ראינו בדווח אודות שיחתם של פוטין ונתניהו, במהלכה קרא פוטין לישראל "להימנע מפעולות מערערות יציבות בסוריה ומסכנות את ביטחונה" והדגיש "ברמה העקרונית את חשיבות השמירה על ריבונותה של סוריה". בדווח סוכנות הידיעות הרוסית הרשמית TASS אודות שיחת הטלפון בין שני המנהיגים, הוזכרה ישראל מפורשות כאחראית לתקיפה.

מבחינת ישראל, התקיפה שמיחסת לה בסוריה, היא אירוע בעל משמעות אסטרטגית וחלק ממערכה מתמשכת של ישראל לסכל היערכותה הצבאית של איראן בסוריה, במיוחד על רקע הצהרת הנשיא טראמפ על כוונתו להוציא את כוחות ארה"ב מסוריה. בראיה הרוסית, לעומת זאת, מדובר באפיזודה חלקית מתוך תמונה רחבה של מהלך אנטי-רוסי נרחב של קואליציה מערבית בהנהגת ארה"ב.

נראה כי ישראל עושה מאמץ למצוא את האיזון בין הצורך לעמוד בנחישות על האינטרסים החיוניים שלה בסוריה לבין רצונה שלא להגיע לכדי עימות עם רוסיה. במסגרת שאיפתה זו, אף נמנעה ישראל מלנקוט עמדה התומכת בעמדת אירופה בסוגיית הרעלתם של סוכן המודיעין הכפול, סרגיי סקריפל ובתו בבריטניה. החרפת העימות בין ארה"ב לרוסיה, בסוגיה הסורית, עלול לאלץ את ישראל לנקוט עמדה ולהתייצב בצד המחנה של ארה"ב תוך פגיעה ביחסיה עם רוסיה.